

Dashboard Impact Toerisme

Westerveld

Economie

7,2

Overnachtingen & bezoeken	7,8
Bestedingen & werkgelegenheid	7,3
Vitaliteit en diversiteit toerisme	6,0
Waardering toerisme	8,3

Samenleving

7,5

Toeristisch-recreatieve druk	7,2
Bijdrage aan voorzieningenniveau	7,2
Neveneffecten	7,1
Draagvlak bevolking	8,2

Omgeving

7,2

Footprint toerisme	7,0
Kwaliteitsbehoud erfgoed & natuur	7,8
Duurzaamheid R&T-sector	7,0
Duurzaamheidsbeleid gericht op toerisme	6,7

Ontwikkel Shakespeare in Diever meer jaarrond door

Ontwikkel middelgrote attractie aansluitend op gezinsmarkt en kernwaarden

Zet doorontwikkeling R&T-sector door, maar let op spreiding

Maak beleving van de Koloniën van Weldadigheid

Gebruik aanvullende monitoring ter verbetering gebiedsplannen natuurgebieden

Houd grip op vitaliteit grotere verblijfsrecreatieve bedrijven

Werk aan verduurzaming kleine en middelgrote bedrijven

Economie

Samenleving

Omgeving

Overnachtingen

- **Westerveld (1.176.000)**
- Zone-Nationale Parken Westerveld (856.000)
- De Wolden (608.000)
- Steenwijkerland (1.098.000)

Bestedingen

- **Westerveld (€ 115 mln.)**
- Zone-Nationale Parken Westerveld (€ 77 mln.)
- De Wolden (€ 54 mln.)
- Coevorden (€ 162 mln.)

Aandeel werkgelegenheid

- **Westerveld (10,8%)**
- Coevorden (9,1%)
- Steenwijkerland (13,8%)
- Nederland (7,0%)

Sturingsinstrumenten

Gastoordeel verblijfstoeristisch aanbod

Westerveld	**8,4**
De Wolden	8,4
Borger-Odoorn	8,1
Coevorden	7,4

Er zijn indicaties dat de vitaliteit bij diverse campings en vakantieparken een punt van aandacht is, maar dit is nog niet goed zichtbaar in het gastoordeel van het verblijfstoeristisch aanbod. De gemeente Westerveld is één van de best gewaardeerde gemeenten in Drenthe, en scoort veel beter dan bijvoorbeeld de gemeente Coevorden. Toch zijn er enkele grotere aanbieders in de gemeente Westerveld die een slechte beoordeling ontvangen. Dit verdient aandacht gezien de rol die deze bedrijven spelen voor de gemeente. De gemeente Westerveld participeert in het provinciale project "Vitale Vakantieparken", waarin bedrijven worden ondersteund om te excelleren. Daarnaast volgt een spoor van transformatie.

Aandeel winterhard verblijfsaanbod

Westerveld	**20%**
De Wolden	29%
Coevorden	35%
Borger-Odoorn	36%

De gemeente Westerveld heeft van de onderzochte Drentse gemeentes het laagste aandeel winterhard aanbod, dat bestaat uit vakantiewoningen, hotelkamers, bed & breakfasts en groepsaccommodaties. Kampeerbedrijven hebben een meer seizoensgebonden karakter. Dit zorgt ervoor dat de basis voor de ontwikkeling van (extra) dagrecreatieve voorzieningen enigszins wordt beperkt. Meer verblijfsgasten jaarrond verbreedt deze basis.

Toeristisch-recreatieve bestedingen per km²

Westerveld	**€ 407.000,-**
Zone-Nationale Parken Westerveld	€ 495.000,-
De Wolden	€ 239.000,-
Coevorden	€ 541.000,-

De totale bestedingen aan recreatie en toerisme per vierkante kilometer zijn in de gemeente Westerveld rond het landelijk gemiddelde. Dat deze niet hoger zijn heeft met name te maken met de grote kampeercapaciteit, die sterker seizoensmatig is dan andere verblijfscapaciteit en waarvoor lagere logiesprijzen worden gerekend. In de zone van de Nationale Parken (Dwingeloo, Lhee, Diever, Doldersum, Wateren etc.) zijn de bestedingen per vierkante kilometer iets hoger. De bestedingen per vierkante kilometer zijn tevens (veel) hoger dan in buurgemeente De Wolden, waar recreatie en toerisme iets meer geconcentreerd is in een deel van de gemeente. De bestedingen blijven nog iets achter op het niveau in de gemeente Coevorden. Daar is meer winterharde verblijfscapaciteit.

Economie

Samenleving

Omgeving

Overnachtingen en bezoeken
De gemeente Westerveld realiseerde in 2019 bijna 1,2 miljoen overnachtingen. Een belangrijk deel van deze overnachtingen is toe te schrijven aan de vele campings en vakantieparken die de gemeente rijk is. Enkele van deze bedrijven zijn van (inter-)nationaal opererende ketens, namelijk Roompot, Landal en Molecaten. Ondanks het accent op het klassieke verblijfstoerisme beschikt de gemeente ook over 13 hotels en bijna 30 groepsaccommodaties. De doelgroepen waarop de gemeente kan inspelen zijn met andere woorden divers.

Er werden in 2019 ongeveer 2,2 miljoen dagbezoeken afgelegd. Het accent daarbij lag op wandelen en fietsen in de bijzondere natuurgebieden waarover de gemeente beschikt. De twee nationale parken springen in het oog, maar ook het Holtingerveld trekt op jaarbasis veel bezoeken. Ook op het gebied van cultuur en cultuurhistorie zijn diverse mogelijkheden, waarvan Museum de Proefkolonie op dit moment degene is die de meeste bezoekers trekt. In het gebied van de Koloniën van Weldadigheid worden bovendien toeristische beleefconcepten ontwikkeld. Later in 2021 wordt de aanvraag voor de UNESCO-Werelderfgoedstatus behandeld. Ook de Shakespearevoorstelllingen in Diever trekken jaarlijks veel bezoek. Veel van het dagrecreatieve aanbod is in haar exploitatie afhankelijk van de verblijfsmarkt.

Bestedingen en werkgelegenheid
De gemiddelde bestedingen per overnachting zijn in de gemeente Westerveld vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. De hotelcapaciteit in de gemeente is behoorlijk, maar dat geldt ook voor de kampeercapaciteit. Met name hotelverblijf levert relatief hoge bestedingen op, kampeerverblijf juist minder. Door het bescheiden aantal inwoners zijn de totale bestedingen per inwoner relatief hoog in de gemeente Westerveld, hoger dan bijvoorbeeld in de gemeenten Coevorden en Borger-Odoorn. Er wordt per inwoner dus meer verdiend aan recreatie en toerisme dan in deze gemeenten. Met 10,8% van de (directe) werkgelegenheid in recreatie en toerisme is de sector bovendien ook sterker in de gemeente aanwezig dan landelijk (7%) of provinciaal (7,2%).

Vitaliteit en diversiteit toerisme
De kampeerbedrijven bieden de meeste slaapplaatsen in de gemeente Westerveld. Het winterharde aanbod (hotelkamers, vakantiewoningen, B&B's en groepsaccommodaties) maakt maar 20% van het totale aanbod uit. Dit is een relatief laag aandeel. Daar komt bij dat bijna de helft van de slaapplaatsen voor vast verblijfstoerisme zijn, dus tweede woningen, jaarplaatsen of seizoenplaatsen. Ook hierin wijkt de gemeente enigszins af van andere Drentse gemeenten. De kwaliteit van sommige van de kampeerbedrijven en vakantieparken staat bovendien onder druk. Daar staat tegenover dat er in de gemeente ook talloze hoogkwalitatieve bed & breakfasts, solitaire vakantiewoningen en groepsaccommodaties zijn. Deze onderscheiden zich met bijvoorbeeld luxe voorzieningen, een unieke accommodatie of een onderscheidend concept.

Het dagrecreatieve aanbod sluit grotendeels op het verblijfsaanbod aan. Op de grotere vakantieparken zijn vaak voorzieningen waar de gasten gebruik van kunnen maken en die aansluiten op de doelgroep gezinnen met kinderen. Voor het meer kleinschalige logies zijn de natuurgebieden (met bezoekerscentra en routes) belangrijk, net als het cultuurhistorische erfgoed. Naast eerdergenoemd aanbod zijn er diverse (culturele) evenementen ter bevordering van de spreiding over het jaar (o.m. Kunstwandelingen Diever, Sfeervol Diever, Open Ateliers Dwingeloo, Nachtelijke Belevingen). De leegstand in de detailhandel (5,3%) bevindt zich onder het landelijk gemiddelde (8,4%). Hierbij is het aantal vierkante meters leegstand vergeleken met het aantal vierkante meters detailhandel (exclusief horeca en overige invullingen).

Waardering toerisme
De waardering voor met name het verblijfsaanbod is divers. De hotels en veel van de campings worden goed tot zeer goed gewaardeerd, maar voor enkele vakantieparken is de waardering laag (in vergelijking met andere bedrijven in de sector). Het dagrecreatieve aanbod wordt in het algemeen goed tot zeer goed beoordeeld, net als de gezellige (brink-) dorpen en de ruime wandel- en fietsmogelijkheden in de gemeente.

Economie

Samenleving

Omgeving

Overnachtingen per inwoner

- **Westerveld (60)**
- Zone-Nationale Parken Westerveld (111)
- Borger-Odoorn (49)
- Borger e.o. (138)

Horeca per inwoner

- **Westerveld (0,39 m²)**
- De Wolden (0,19 m²)
- Coevorden (0,45 m²)
- Borger-Odoorn (0,27 m²)

Steun bevolking aan toerisme

- **Westerveld (8,7)**
- De Wolden (8,6)
- Borger-Odoorn (8,4)
- Steenwijkerland (7,7)

Sturingsinstrumenten

Aantal dagbezoeken per inwoner

Westerveld	**112**
Zone-Nationale Parken Westerveld	170
De Wolden	45
Ruinen	123

Het aantal dagbezoeken per inwoner is in de gemeente Westerveld op jaarbasis circa 112. Dit niveau is vergeleken met allerlei gemeenten in Nederland bescheiden en beheersbaar. Wel is het bezoekniveau hoger dan aan de gemeente De Wolden, waar recreatie en toerisme niet in alle delen van de gemeente even omvangrijk is. In de zone met de Nationale Parken is het aantal dagbezoeken per inwoner hoger, maar nog altijd ruim onder het niveau van bijvoorbeeld Giethoorn (circa 350 bezoeken per inwoner).

Spreiding over tijd verblijfstoerisme

Westerveld	**0,44**
De Wolden	0,37
Coevorden	0,23
Nederland	0,24

De spreiding over tijd van het verblijfstoerisme is bepaald aan de hand van de methodiek die NBTC Holland Marketing hanteert en is uitgedrukt op een schaal van 0 (perfecte spreiding over het jaar) tot 1 (geen enkele spreiding). Westerveld genereert weliswaar veel overnachtingen op jaarbasis, maar vergeleken met enkele andere Drentse gemeenten en ook het landelijk gemiddelde is het verblijfstoerisme nog relatief weinig verspreid over het jaar. Enerzijds heeft dit het voordeel dat de inwoners slechts in delen van het jaar de openbare ruimte hoeven te delen met bezoekers van verder weg, anderzijds heeft dit het nadeel dat de basis voor de jaarronde exploitatie van voorzieningen (waar inwoners van profiteren) ontbreekt.

Raming toeristenbelasting per inwoner

Westerveld	**€ 49,-**
Steenwijkerland	€ 14,-
De Wolden	€ 15,-
Borger-Odoorn	€ 54,-

De gemeente Westerveld realiseert relatief hoge gemiddelde opbrengsten aan toeristenbelasting per inwoner. Net als de gemeenten Borger-Odoorn en Coevorden staat de gemeente Westerveld hiermee landelijk rond de dertigste plaats. Buurgemeenten De Wolden en Steenwijkerland slagen er minder goed in om hoge opbrengsten per inwoner te realiseren. In De Wolden zijn minder overnachtingen, in Steenwijkerland zijn relatief veel dagbezoeken (aan Giethoorn) en bovendien iets minder toeristische overnachtingen.

Economie | Samenleving | Omgeving

Toeristisch-recreatieve druk
De toeristisch-recreatieve druk, gemeten aan de hand van densiteit (overnachtingen en bezoeken t.o.v. oppervlakte) en intensiteit (overnachtingen en bezoeken t.o.v. aantal inwoners), is op gemeenteniveau en op jaarbasis bescheiden en beheersbaar. Dit geldt zowel voor de vergelijking met het aantal inwoners als met de oppervlakte van de gemeente. Tussen gebieden in de gemeente zijn wel verschillen te zien. In de zone dichtbij de Nationale Parken en het Holtingerveld is relatief veel (grootschalig) verblijfstoerisme, terwijl in het zuidwestelijk deel van de gemeente het verblijfstoerisme gemiddeld gezien wat kleinschaliger is. Het toerisme krijgt daar mogelijk wel een forse impuls als de UNESCO-Werelderfgoedstatus aan de Koloniën van Weldadigheid wordt toegekend. In de zone met de Nationale Parken zijn al meer dagbezoeken. In coronajaar 2020 heeft dit bezoek een verdere impuls gekregen.

De spreiding van het bezoek over de diverse seizoenen is minder sterk dan het landelijk gemiddelde. In andere Drentse gemeenten is de spreiding over het jaar iets sterker en vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde, omdat daar het aandeel winterharde accommodaties (o.a. hotelkamers en vakantiewoningen) groter is.

Bijdrage aan voorzieningenniveau
Inwoners van de gemeente Westerveld profiteren op diverse manieren van de aanwezigheid van het toerisme in haar gemeente. De gemeente herbergt bijvoorbeeld relatief veel vierkante meters aan restaurants en cafés, vergeleken met het aantal inwoners. De diversiteit van het horeca-aanbod is gemiddeld. Ook is het fysieke aanbod voor cultuur, ontspanning en recreatie sterker dan op basis van het aantal inwoners te verwachten valt. Het aantal vierkante meters dagelijkse en niet-dagelijkse detailhandel is meer in lijn met het aantal inwoners. De levendigheid van de centrumgebieden wordt wel sterk beïnvloed door toerisme.

Het basisniveau van het wandel- en fietsnetwerk is op orde. De gemeente ontsluit de nationale parken aan de hand van een poortenstructuur, waardoor het bezoek aan deze gebieden wordt gestuurd. Het voordeel voor inwoners is dat op zulke plaatsen daarmee ook extra voorzieningen verrijzen (zoals informatiecentra, horecapunten), maar het zorgt ook (zeker in coronajaar 2020) voor enige concentraties aan drukte.

Neveneffecten
Het aantal vernielingen, misdrijven in de openbare orde en tegen openbaar gezag in de gemeente is onder het niveau dat op basis van het aantal inwoners te verwachten valt, en er zijn geen indicaties dat het toerisme hierin een rol speelt. Wel zorgt drukte in natuurgebieden soms voor vervelende situaties, zoals ruiters en MTB'ers buiten de routes, loslopende honden (daar waar het niet mag), meer afval en parkeerproblemen. Qua parkeren doen bij het Holtingerveld (met name in coronatijd) en het Blauwe Meer zich parkeerproblemen zich voor. Ook in Dwingeloo en Frederiksoord zijn soms parkeerproblemen, met name in gebieden met detailhandel.

Draagvlak onder bevolking
Het draagvlak onder de bevolking lijkt over het algemeen in orde. Uit gesprekken met enkele inwoners en vertegenwoordigers van dorpsraden ontstaat de indruk dat de voordelen van het toerisme belangrijker zijn dan eventuele nadelen. Toerisme versterkt de economische structuur van de gemeente, al leidt het niet volgens iedereen tot meer diversiteit in de voorzieningen. Qua drukte is er met name in het hoogseizoen op sommige plaatsen enige overlast, bijvoorbeeld bij de poorten naar de natuurgebieden. Met de poortenstructuur wordt geprobeerd de bezoeken aan de gebieden te concentreren en te sturen, maar dit leidt – op de drukste momenten – ook tot enige overlast.

Economie | Samenleving | Omgeving

Footprint verblijfstoerisme per km²

- **Westerveld (164.000 kg.)**
- De Wolden (93.000 kg.)
- Coevorden (218.000 kg.)
- Nederland (122.000 kg)

Publieke/semi-publieke laadpalen per 1.000 inwoners

- **Westerveld (1,12)**
- De Wolden (0,94)
- Steenwijkerland (1,05)
- Tynaarlo (1,37)

Oppervlakte Natura 2000

- **Westerveld (38,5%)**
- De Wolden (0,4%)
- Steenwijkerland (36,4%)
- Tynaarlo (6,4%)

Sturingsinstrumenten

Aantal jaarlijkse bezoeken per hectare natuur- en recreatiegebieden

- **NP Dwingelderveld 649**
- NP Drents-Friese Wold 398
- Holtingerveld 341
- NP Sallandse Heuvelrug 719

Enkele jaren geleden, nog voor de coronacrisis, is het aantal bezoeken aan natuurgebieden in Drenthe onderzocht, ook voor de gemeente Westerveld. Van deze gebieden is het geraamde aantallen bezoeken per hectare per jaar het hoogst in Nationaal Park Dwingelderveld. Dit sluit aan bij de indrukken van de beheerorganisaties, die stellen dat door evenementen de druk in de afgelopen jaren toegenomen is. Het nationaal park trekt bovendien toeristen aan voor een verblijfsbezoek in de gemeente. Het bezoekniveau is wel iets lager dan in Nationaal Park Sallandse Heuvelrug, waar ook een grote concentratie verblijfstoerisme is. De andere gebieden in de gemeente Westerveld trekken per jaar per hectare minder bezoeken, maar met name bij het Holtingerveld zijn deze bezoeken sterk geconcentreerd. In deze cijfers zijn de gevolgen van de coronacrisis nog niet opgenomen, die voor meer overlast (afval, loslopende honden, asociaal gedrag, wandelen buiten paden etc.) heeft gezorgd. Deze blijken deels veroorzaakt te worden door grotere aantallen, deels door het gedrag van de 'nieuwkomers', die de regels/de mores in natuurgebieden niet/onvoldoende kennen of zich er minder aan houden.

Footprint verblijfstoerisme per inwoner

- **Westerveld 2.361 kg.**
- De Wolden 867 kg.
- Coevorden 1.857 kg.
- Borger-Odoorn 1.901 kg.

De footprint van het verblijfstoerisme is vastgesteld aan de hand van kengetallen over de gemiddelde uitstoot tijdens een overnachting in een accommodatie. Hierbij is rekening gehouden met de reis naar de bestemming, de activiteiten tijdens het verblijf én de accommodatie. De footprint van het verblijfstoerisme per inwoner is in de gemeente Westerveld, voor een plattelandsgemeente, iets hoger dan gemiddeld, maar laag in verhouding tot andere bedrijfstakken. Dat de footprint relatief hoog uitvalt heeft te maken met het lage aantal inwoners in de gemeente en het hoge aantal overnachtingen. De reis naar de gemeente is grotendeels met de auto, maar belangrijke activiteiten tijdens een verblijf zijn wandelen of fietsen. De attractiewaarde vanuit locatiegebonden dagrecreatie is namelijk bescheiden.

Aandeel overnachtingen bij bedrijven met een duurzaamheidskeurmerk

- **Westerveld 15-20%**
- Tynaarlo 30-35%
- De Wolden 5-10%
- Steenwijkerland 0%

Het aantal overnachtingen bij bedrijven met een duurzaamheidskeurmerk is in de gemeente Westerveld circa 15-20%, en daarmee iets lager dan in de gemeente Tynaarlo maar hoger dan bijvoorbeeld in De Wolden en Steenwijkerland. Slechts een deel van de bedrijven heeft haar inspanningen om te verduurzamen geformaliseerd met behulp van een keurmerk. Andere bedrijven kiezen hier vaak niet voor, deels omdat het te duur is maar ook omdat er nooit aandacht aan besteed is. Dat neemt niet weg dat ook deze bedrijven inspanningen leveren om delen van het bedrijf te verduurzamen.

Economie | Samenleving | Omgeving

Footprint toerisme
De gemeente Westerveld scoort als gemeente uitstekend op de landelijke duurzaamheidsindex. Ook is de luchtkwaliteit (stikstofdioxide/fijnstof) in de gemeente relatief goed. De footprint waar het toerisme voor zorgt is, vergeleken met het aantal inwoners en de oppervlakte, hoger dan het landelijk gemiddelde, door het substantiële aantal overnachtingen. In verhouding met andere bedrijfstakken is de footprint echter bescheiden, en door het accent op kamperen is ook de footprint per overnachting lager dan in andere gemeenten. De gemeente beschikt, tenslotte, voorlopig minder dan gemiddeld over publieke of semipublieke laadpalen per 1.000 inwoners.

Kwaliteitsbehoud erfgoed, natuur en landschap
Westerveld is met twee nationale parken binnen haar gemeentegrenzen sterk onderscheidend binnen de Provincie Drenthe en zelfs op nationaal niveau. De gebieden zijn bovendien ecologisch belangrijk: bijna 40% van het grondgebied van de gemeente maakt deel uit van het Natura 2000-netwerk. De nationale parken zijn belangrijk voor het verblijfstoerisme in de gemeente. Dit zorgt tegelijkertijd voor enige druk. Om die reden heeft de Stuurgroep Drents-Friese Grensstreek met alle stakeholders in de afgelopen jaren gewerkt aan een gebiedsplan voor Nationaal Park Drents-Friese Wold. Een stiltegebied van circa 1.600 hectare biedt de natuur in de kern van het Nationaal Park de gelegenheid haar gang te gaan, zonder afbreuk te doen aan het aantal kilometers wandel-, fiets- en ruiterpaden. In Nationaal Park Dwingelderveld is het aantal bezoeken in de afgelopen jaren toegenomen, mede door de toename in evenementen. Ook het Holtingerveld wordt drukt bezocht, met name rondom de Toegangspoort Holtingerveld in Havelte. In coronajaar 2020 is het bezoek verder toegenomen. De landschapsbeheerorganisaties ervaren dat bezoekers te weinig afweten van de regels die gelden in het gebied. Dit leidt soms tot fricties. Te intensief gebruik, mede door toerisme, leidt tot een afbreuk aan ecologische kwaliteit.

Qua erfgoed en cultuurhistorie is de gemeente ook zeer onderscheidend. De gemeente telt liefst acht beschermde dorpsgezichten en beschikt over bijna 300 monumenten, van keuterboerderijtjes en Drentse Hallenhuisboerderijen tot middeleeuwse kerken, historische buitenplaatsen, sluiscomplexen en industriële monumenten. Daarnaast herbergt de gemeente oorlogserfgoed uit WOII en vier archeologische rijksmonumenten (waaronder het op één na grootste hunebed van Nederland). Door de rijke bewoningsgeschiedenis wordt de gemeente ook wel het 'Pompeï van Drenthe' genoemd. Deze verhalen komen samen in een overzichtelijke experience in het Oermuseum. De combinatie van elementen zet de gemeente toeristisch steviger op de kaart. Ook internationaal zijn hiertoe mogelijkheden, want in de zomer van 2021 wordt door UNESCO de aanvraag voor Werelderfgoedstatus van de Koloniën van Weldadigheid behandeld. Bij erkenning kan het toerisme in de gemeente een impuls verwachten. Daarmee bieden deze facetten uit de geschiedenis van Westerveld een kans om de gemeente door te ontwikkelen en te beleven. Beleving wordt ook gecreëerd rondom de thema's ruimte, duisternis en sterren (in Dwingeloo, met de Radiotelescoop) en Shakespeare (Diever).

In de gemeente zijn diverse aanbieders die verblijfstoerisme aanbieden in plaatselijk erfgoed. Deze aanbieders mikken op doelgroepen die voorkeur hebben voor kleinschalig toerisme en die doorgaans een hoger bestedingsprofiel hebben. Regelmatig gaan deze accommodaties gepaard met luxe voorzieningen.

Duurzaamheid R&T-sector
In de gemeente zijn zeven verblijfsrecreatieve bedrijven met een duurzaamheidskeurmerk. Opvallend is dat niet alleen de grotere ketenbedrijven over een dergelijk keurmerk beschikken, maar ook enkele groepsaccommodaties en kleine/middelgrote campings. Soms besteden deze bedrijven ook in hun profilering aandacht aan duurzaamheid. Ook aanbieders zonder keurmerk in de gemeente hechten belang aan duurzaamheid: bijna 60% geeft aan duurzaamheid vrij tot zeer belangrijk te vinden. Ongeveer een derde doet aan eigen energieopwekking, terwijl bijna tweederde van de aanbieders aan waterbesparing doet. Ongeveer 40% maakt gebruik van biologische of streekproducten in haar horeca of ontbijt.

Duurzaamheidsbeleid gericht op toerisme
De gemeente beschikt over duurzaamheids- of vergelijkbaar beleid. De doelen hierin zijn niet SMART geformuleerd, maar er is wel aandacht voor toerisme. De gemeente haakt bovendien aan in regionale of provinciale trajecten, zoals in de regiodeal met de regio-Zwolle (o.a. smart mobility, visitor management) en in project Vitale Vakantieparken van de provincie Drenthe. Er is daarnaast wel enige integraliteit tussen de beleidsvelden duurzaamheid en toerisme, maar de informatieverstrekking vanuit de gemeente aangaande verduurzaming en subsidies waarop bedrijven aanspraak kunnen maken lijkt bescheiden.

Economie | **Samenleving** | **Omgeving**

Aanbevelingen

- **Zet doorontwikkeling van R&T-sector door, maar let op spreiding.** Vanuit de samenleving lijkt er meer dan voldoende draagvlak te zijn voor toerisme en recreatie en de toeristisch-recreatieve druk is met name buiten de grenzen van de Nationale Parken en het Holtingerveld op een goed beheersbaar niveau. Er is dus ruimte om het toeristisch-recreatieve product door te ontwikkelen, maar raadzaam is om dat buiten de belangrijkste natuurgebieden te doen. In het noorden en westen van de gemeente zijn hiervoor de beste mogelijkheden.
- **Ontwikkel middelgrote attractie geschikt voor gezinsmarkt en passend bij kernwaarden.** De huidige verblijfsgast heeft voornamelijk de leefstijl verbindingszoeker/rustzoeker (campings, vakantieparken) of inzichtzoeker (hotels, B&Bs). Ook de stijlzoeker past inmiddels qua logiesaanbod bij de gemeente, met talloze (kleinschalige) aanbieders met luxe voorzieningen. De belevingswaarde van het dagrecreatieve product sluit op deze doelgroepen aan. Tegelijkertijd constateren we dat de vitaliteit van veel (grotere) campings en vakantieparken een constant punt van aandacht blijft. Enige uitbreiding van het dagrecreatieve product meer naar de gezinsmarkt (harmoniezoeker) is daarom gewenst. Meer zomerse programmering of een middelgrote attractie waarin de kernwaarden van het gebied terugkomen passen hierbij. Een logische locatie hiervoor gezien de ligging van diverse verblijfsparken is de omgeving van Dwingeloo.
- **Maak een beleving van de Koloniën van Weldadigheid.** Maak tevens werk van de programmatische invulling rondom de Koloniën van Weldadigheid, met voldoende aanknopingspunten voor eigentijdse en interactieve beleving. De UNESCO Werelderfgoedstatus kan een kwaliteitsimpuls betekenen voor het (verblijfs-)toerisme in de gemeente en de regio, en tevens bijdragen aan spreiding van de bezoekers over de gemeente en het meer aantrekken van bezoekers jaarrond. Een ontwikkeling als de Bijenhoff in Frederiksoord sluit bovendien mooi aan op de doelgroep gezinnen met kinderen.
- **Ontwikkel nicheaanbod en speerpunten van de dorpen door.** De vier hoofddorpen in de gemeente hebben ieder haar eigen focus. Zo staat Diever bekend om haar Shakespearetheater. De doelgroep die hiermee getrokken heeft in de basis ook interesse in cultuurhistorie, waarvan de gemeente met de Koloniën van Weldadigheid een trekker heeft (in Frederiksoord). Daarnaast richt Dwingeloo zich op het thema "Beleef de ruimte" en duisternis en sterren, en Havelte op het thema "IJs en oorlog". Meer zichtbaarheid van deze thema's kan ertoe leiden dat de profilering van de gemeente wordt versterkt en herhalingsbezoek wordt gestimuleerd. In Diever bieden huidige initiatieven als (licht-)kunstwerken hiervoor een mooie start.
- **Gebruik aanvullende monitoring om gebiedsplannen natuurgebieden te verbeteren.** Er zijn, mede onder invloed van de coronacrisis, situaties van overlast in de Westerveldse natuurgebieden. Zo is er de parkeeroverlast bij het Holtingerveld, net als het toegenomen aantal evenementen op het Dwingelderveld. We raden daarom de gemeente aan om met name na de coronacrisis de monitoring op het vlak van bezoeken en parkeren op de drukste punten steviger op te pakken. Hiervoor zijn diverse technieken beschikbaar, van redelijk basic (digitaal dashboard/druktemeter zoals bij Provincie Gelderland of VisitBrabant met inzet boswachter of horecapersoneel) tot meer geavanceerd (telslangen, tellingen via apps en/of wifi). Met meer informatie over gebruik en spreiding kunnen gerichte maatregelen genomen worden met betrekking tot de faciliteiten bij de natuurgebieden. Blijf tevens met de beheerorganisaties en eigenaren in gesprek met betrekking tot optimalisering van de balans tussen ecologische kwaliteit en het toeristisch-recreatief gebruik, zonder daarmee laatstgenoemde te drastisch in te dammen. Daarmee blijft de kwaliteit ook op de lange termijn gewaarborgd.
- **Houd grip op vitaliteit grotere verblijfsrecreatieve bedrijven.** Blijf met de verblijfsrecreatieve sector, en met name met de grotere bedrijven die over meer marketingkracht beschikken, in gesprek over het vitaliseren van de accommodaties en de voorzieningen. Overnachtingen bij deze bedrijven zijn essentieel om de draagkracht voor voorzieningen in de kernen in stand te houden en/of uit te breiden. Bedrijven die niet meegaan in die vernieuwingsslag gaan op termijn de slag met bedrijven elders verliezen.
- **Werk ook bij kleine en middelgrote bedrijven aan een haalbare, realistische verduurzaming van het aanbod.** De gemeente Westerveld herbergt bij een volledige bezetting van haar verblijfstoerisme aanzienlijk meer toeristen dan inwoners (30.000 versus 19.000). De gemeente is daarmee de enige van de onderzochte Drentse gemeenten die meer verblijfscapaciteit heeft dan inwoners. De verduurzaming van de R&T-sector verdient daarom in de komende jaren meer aandacht, met name bij kleine en middelgrote bedrijven die onvoldoende capaciteit en/of kennis hebben om dergelijke zaken alleen/zelfstandig op te pakken. Het is raadzaam om hier ook op regionaal of provinciaal niveau stappen in te maken.

Achtergrond van het model
Het Dashboard Impact Toerisme is door ZKA Leisure Consultants ontwikkeld om de bredere impact van toerisme en recreatie inzichtelijk te maken. Dat effect beperkt zich niet tot de economie, maar heeft, zeker op plaatsen waarin het toerisme sterk vertegenwoordigd is, ook invloed op de samenleving en de (ruimtelijke) omgeving. Tot nog toe is de economische invloed vaak het meest tastbaar, de effecten op de samenleving en de omgeving zijn vaak minder gekwantificeerd beschikbaar. Dat ertoe heeft geleid dat ZKA een stap verder is gegaan door de drie dimensies waarop toerisme en recreatie impact hebben (Economie, Samenleving en Omgeving) te vertalen in circa 70 indicatoren. Deze indicatoren zijn gegroepeerd in thema's, die samen de drie dimensies vormen.

Elke indicator krijgt een score aan de hand van een objectieve schaal, gebaseerd op benchmarks met circa 70-75 andere bestemmingen (kernen of gemeenten). Hierbij wordt rekening gehouden met het karakter van een gebied: voor een plattelandsgemeente gelden bij diverse indicatoren andere grenswaarden dan voor stedelijke gemeenten. De weging van de individuele scores leidt tot een rapportcijfer per dimensie. Een hoger rapportcijfer impliceert dat de situatie beter is: als twee gebieden een 8,0 en een 6,0 scoren op toeristisch-recreatieve druk, dan is de druk dus hoger in het gebied met het lagere rapportcijfer.

Afbakening
Het onderzochte gebied in dit dashboard betreft de gemeente Westerveld. Bij sommige indicatoren is een onderscheid gemaakt tussen de resultaten op gemeenteniveau en de resultaten voor zgn. zone-Nationale Parken, die de twee Nationale Parken en de kernen en buurtschappen Dwingeloo, Diever, Dieverbrug, Oldendiever, Kalteren, Wittelte, Westeinde, Lhee, Lheebroek, Wapse, Doldersum, Wateren, Oude Willem, Eemster, Legeloo en Boterveen omvat. Hier vindt een groot deel van toeristisch-recreatieve activiteiten in de gemeente plaats. De resultaten hebben betrekking op het jaar 2019, maar daar waar mogelijk wordt inzicht gegeven in de effecten van de coronacrisis. De resultaten voor de gemeente Westerveld zijn gebenchmarkt met andere gemeenten. In de keuze voor benchmarkgemeenten is per onderwerp rekening gehouden met een drietal factoren: 1. de ligging ten opzichte van Westerveld, 2. het karakter van de benchmarkgemeente, en 3. opvallende benchmarkwaarden. Hierdoor is niet altijd gekozen voor dezelfde benchmarkgemeenten.

Bronnen en methodieken
De indicatoren, thema's en dimensies zijn beoordeeld aan de hand van diverse bronnen en methodieken. Eén van de gehanteerde bronnen is de Monitor Toerisme Drenthe 2019, opgesteld door Ecorys in opdracht van Recreatieschap Drenthe. Daarnaast zijn diverse (openbare) databronnen van onder meer het CBS, Stichting LISA, Locatus, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drentse Landschap ingezet, en heeft ZKA Leisure Consultants eigen onderzoek uitgevoerd en diverse beleidsdocumenten bestudeerd. Bij diverse indicatoren wordt aangesloten bij de meetwijze die door het Data en Development Lab (CELTH, CBS, NBTC) in de Staat van bestemming Nederland wordt gehanteerd. Aanvullend op het bureauonderzoek zijn interviews uitgevoerd met enkele ondernemers in het verblijfs- en dagtoerisme, met drie natuurbeheerorganisaties, en met enkele inwoners en/of vertegenwoordigers van dorpsraden in de gemeente. Laatstgenoemde interviews zijn uitgevoerd om een eerste indruk van het draagvlak onder de bevolking van recreatie en toerisme te krijgen. Tevens heeft een sessie met ambtenaren van de gemeente plaatsgevonden. Een gedetailleerde bronnenlijst is opvraagbaar bij ZKA Leisure Consultants en bij de gemeente Westerveld.

Copyright
Dit rapport is met uiterste zorgvuldigheid tot stand gekomen op basis van deskundig onderzoek. Onderhavig rapport bevat een weergave en interpretatie van (delen van de) onderzoeksresultaten. Het is anderen toegestaan om (delen van) het rapport en gehanteerde methodieken en modellen te kopiëren, distribueren, vertonen, op te voeren zolang ZKA Leisure Consultants als maker van het werk wordt vermeld en het werk niet commercieel wordt gebruikt.

Vormgeving en beelden
De vormgeving is verzorgd door Studio Meesterwerk. De foto's in deze rapportage zijn van diverse bronnen. Sommige foto's zijn aangeleverd door de gemeente Westerveld, sommige foto's zijn afkomstig uit de beeldbank van Marketing Drenthe, enkele foto's zijn rechtenvrij of eigen werk.

Bronvermelding foto's:
Leonie Wiers: pagina's 1 (top, klein kader midden), 4, 7 en 9
Henri Santing: pagina 1 (klein kader links)
Stichting Holtingerschaapskudde: pagina 1 (klein kader rechts)